ISSN 2299-0356

*Filozoficzne Aspekty Genezy* — **2025, t. 22, nr 1**

*Philosophical Aspects of Origin* s. 1–5

https://doi.org/10.53763/fag.2025.22.1.248

LIST DO REDAKCJI / LETTER TO THE EDITOR

Jan Kopcewicz
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Marek Szulakiewicz
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Piotr Roszak
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

# Życie jako pytanie graniczne. Interdyscyplinarna refleksja nad sensem istnienia

Received: December 16, 2025. Accepted: December 12, 2025. Published online: January 14, 2026.

Szanowna Redakcjo,

chcielibyśmy przedstawić problematykę naszej najnowszej książki **Portrety życia. Życie jako problem biologiczny, filozoficzny i religijny** (Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2025, ss. 308). Te zagadnienia z pewnością okażą się interesujące dla czytelników *Filozoficznych Aspektów Genezy*.

W niniejszym liście zwracamy uwagę, że zagadnienie życia ma charakter interdyscyplinarny i może być rozpatrywane z punktu widzenia biologicznego, filozoficznego oraz religijnego.

## 1. Życie jako problem interdyscyplinarny

Portrety życia to rzadka książka na współczesnym rynku publikacji naukowych. Jej wyjątkowość polega nie tylko na rozległości tematu, lecz przede wszystkim na konsekwentnie przeprowadzonej próbie interdyscyplinarnego namysłu nad pojęciem życia – jednego z najbardziej fundamentalnych, a zarazem najbardziej nieuchwytnych pojęć nowoczesnej kultury. Pytanie o życie, co nie budzi naszej najmniejszej wątpliwości, nie należy dziś ani wyłącznie do biologii, ani wyłącznie do filozofii czy teologii. Jest to pytanie graniczne, które domaga się współpracy różnych porządków racjonalności. Już we „Wprowadzeniu" czytelnikowi zostaje przedstawiona zasadnicza intuicja książki: życie nie jest prostym faktem empirycznym ani czysto metafizyczną ideą, lecz fenomenem wymagającym równoczesnego opisu naukowego, interpretacji filozoficznej i refleksji religijnej. Unikamy przy tym zarówno redukcjonizmu biologicznego, jak i spekulatywnej metafizyki oderwanej od wiedzy empirycznej. Proponujemy raczej model „symbiozy" dyscyplin, w którym każda z nich zachowuje własną autonomię metodologiczną, a zarazem przekracza swoje granice w dialogu z innymi.

## 2. Biologiczny portret życia: porządek, informacja, emergencja

Część pierwsza tomu, autorstwa biologa, Jana Kopcewicza, jest wszechstronnym wprowadzeniem w biologiczne i kosmologiczne podstawy życia. Autor nie poprzestaje wyłącznie na opisie mechanizmów molekularnych i metabolicznych, lecz nieustannie pyta o ich znaczenie dla rozumienia samego fenomenu życia. Szczególnie istotne jest podkreślenie roli informacji jako kategorii pośredniczącej między materią nieożywioną a życiem. Życie jawi się tu jako otwarty system zdolny do przetwarzania energii i informacji, przeciwstawiający się entropii, a zarazem głęboko zanurzony w prawach termodynamiki i mechaniki kwantowej. Włączenie w refleksję elementów biologii kwantowej i problemu koherencji kwantowej w procesach życiowych nawiązuje do aktualnych problemów nauk o życiu. Autor konsekwentnie pokazuje, że sama biologia nie wystarcza do odpowiedzi na pytanie „czym jest życie?", choć bez niej pytanie to traci sensowność. W ten sposób część biologiczna nie dominuje nad pozostałymi, lecz przygotowuje grunt pod dalsze, dotyczące innych wymiarów, analizy.

## 3. Metafizyka życia: od pytania do doświadczenia

Część druga, autorstwa Marka Szulakiewicza, przedstawia filozoficzną wykładnię badanych problemów. Autor przenosi akcent z pytania „czym jest życie?" na pytanie „jak pytać o życie?" i podkreśla, że metodologia pytania jest równie ważna jak same odpowiedzi. Życie nie jest tu ujmowane jako jeden z wielu przedmiotów opisu, lecz jako rzeczywistość, w którą sam pytający jest nieuchronnie włączony. Za pomocą perspektywy „mojego życia wśród życia" autor przełamuje obiektywizujący dystans klasycznej metafizyki. Życie nie jest tu czymś, co się jedynie opisuje, lecz czymś, co się przeżywa, interpretuje i sensotwórczo rozumie. Filozofia życia nie jest więc teorią, lecz egzystencjalnym namysłem nad byciem. W tej części książki wyraźnie dochodzi do głosu teza, że życie i istnienie nie są tożsame, a zarazem nie dają się od siebie oddzielić. Życie jawi się jako szczególny sposób istnienia – dynamiczny, relacyjny, otwarty na sens. Autor proponuje „nowy portret życia", w którym metafizyka nie zamyka życia w definicjach, lecz pozwala mu się wydarzać w myśleniu.

## 4. Teologiczny wymiar życia: dar, sens, relacja

Część trzecia tomu, autorstwa Piotra Roszaka, przedstawia teologiczną perspektywę życia. Autor unika zarówno fideistycznego uproszczenia, jak i apologetycznego tonu. Życie nie jest tu „dowodem na rzecz istnienia Boga", lecz przestrzenią, w której pytanie o Boga nabiera sensu. Szczególnie interesujące są analizy dotyczące życia jako daru, problemu wcielenia oraz relacji między życiem naturalnym a nadprzyrodzonym. Autor pokazuje, że teologia życia nie polega na dodaniu religijnego komentarza do biologii, lecz na reinterpretacji samego pojęcia życia w świetle relacyjności, sensu i odpowiedzialności. Włączenie refleksji nad innymi tradycjami religijnymi (buddyzm, hinduizm, islam), a także nad współczesnymi wyzwaniami, takimi jak transhumanizm, sprawia, że książka zyskuje wymiar dialogiczny i aktualny. Teologia życia zostaje ukazana jako żywa dyscyplina mierząca się z realnymi problemami współczesności.


Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

## 5. Czym jest życie? Dyskusja

Czwarta część książki, zatytułowana *„Czym jest życie? Dyskusja”,* pełni w całym tomie rolę nie tylko podsumowującą, lecz przede wszystkim hermeneutycznie domykającą. Po trzech rozbudowanych, autorskich ujęciach życia – biologicznym, metafizycznym i teologicznym – czytelnik otrzymuje przestrzeń dialogu, w której nie chodzi już o prezentację stanowisk, lecz o zderzenie perspektyw i ujawnienie napięć wpisanych w samo pytanie o życie. Życie, które w poprzednich częściach było analizowane z różnych punktów widzenia, nie zostaje sprowadzone do wspólnego mianownika, lecz pozostaje problemem otwartym, wymagającym nieustannego powracania do podstawowych pytań. Dyskusja nie jest więc dodatkiem, lecz logiczną konsekwencją całego projektu książki: skoro życie nie daje się wyczerpać w jednej narracji, musi zostać podjęte w formie rozmowy. Szczególnie istotne są pytania otwierające kolejne wątki dyskusji: o status życia jako przypadku bądź konieczności kosmicznej, o charakter Wszechświata, o sens istnienia życia w skali kosmologicznej, o pochodzenie praw natury oraz o zasadność włączania pojęcia Boga do refleksji nad życiem. Pytania te nie są retoryczne ani dydaktyczne – mają charakter fundamentalny i graniczny, a ich sformułowanie ujawnia, że żadna z wcześniej zaprezentowanych perspektyw nie może rościć sobie prawa do ostatecznego rozstrzygnięcia. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że dyskusja nie zmierza do konsensusu. Jej wartość polega raczej na ukazaniu nieprzezwyciężalnych różnic między językiem nauk przyrodniczych, podejściem filozoficznym i interpretacją teologiczną, a zarazem na pokazaniu, że różnice te nie muszą prowadzić do wzajemnego wykluczania się. Przeciwnie – stają się warunkiem sensownego dialogu. Życie jawi się tu jako rzeczywistość, która wymusza pluralizm interpretacyjny, ponieważ przekracza każdą pojedynczą siatkę pojęciową. Część czwarta unaocznia także, że pytanie o życie jest nieodłącznie związane z pytaniem o sens istnienia człowieka. W skali kosmicznej życie może wydawać się epizodem, lecz z perspektywy egzystencjalnej nabiera znaczenia, którego nie da się zredukować ani do procesów biologicznych, ani do praw fizyki. Dyskusja ta subtelnie przesuwa akcent z pytania „jak życie powstało?” na pytanie „dlaczego w ogóle pytamy o życie?”. W ten sposób ostatnia część książki pełni funkcję nie tyle konkluzji, ile otwarcia. Zamiast zamykać temat, pozostawia czytelnika z poczuciem intelektualnego niepokoju – i właśnie to należy uznać za jej największą zaletę. Ta część książki potwierdza, że życie nie jest problemem do rozwiązania, lecz tajemnicą, z którą trzeba nauczyć się żyć i o niej myśleć. Mamy tutaj nie tylko do-

pełnienie wcześniejszych „portretów", ale także wskazanie, że życie samo jest dialogiem – nieustannie prowadzonym między nauką, filozofią, teologią i ludzkim doświadczeniem.

## 6. Podsumowanie

**Portrety życia** to książka, która nie oferuje jednej definicji życia, lecz świadomie rezygnuje z takiej ambicji. Zamiast tego proponuje wielowymiarowy „portret" – zbiór ujęć, które razem tworzą bogaty i spójny obraz. Jest to jej największa zaleta. Publikacja ta, jak przypuszczamy, powinna mieć znaczenie zarówno dla badaczy, jak i dla czytelników zainteresowanych pogłębioną refleksją nad kondycją współczesnego myślenia o życiu. Może być z powodzeniem wykorzystywana w dydaktyce akademickiej, ale także jako punkt odniesienia dla dalszych badań interdyscyplinarnych. W czasach, gdy życie bywa redukowane do danych biologicznych albo technologicznych projektów ulepszania człowieka, książka ta przypomina, że życie jest problemem sensu, a nie tylko funkcjonowania. Dlatego właśnie przypuszczamy, że Portrety życia stanowić będą ważny i potrzebny głos we współczesnej debacie naukowej i kulturowej.

*Jan Kopcewicz, Marek Szulakiewicz i Piotr Roszak*


Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)